

Väitöskirja osuuskuntien käyttäytymisestä

RAIJA VOLK, Esseitä osuuskunnan tuotanto-, hinnoittelu- ja investointikäyttäytymisestä, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos, julkaisuja, No. 13, Espoo 1993.

Vaikka monia osuuskuntia muutettiin osakeyhtiöpohjalle Suomessa 1980-luvun loppupuolella, eräillä aloilla osuuskuntamuoto näyttää pysyvältä. Osuuskuntien osalta voidaan nostaa esiin ainakin seuraavat taloustieteilijöitä kiinnostavat kysymykset: 1) Miksi osuuskuntamuotoisia yritysorganisaatioita on syntynyt? 2) Miten ne eroavat muista, eritoten osakeyhtiömuotoisista yritysorganisaatioista? 3) Miten residuaalioikeudet määritellään ja minkälaisia päämies-agentti- eli valvontaongelmia osuuskunnassa voi syntyä? 4) Minkälaisia hyvinvointiseurauksia osuuskuntamuotoisella yritys-toiminnalla on hyvinvoinnin ts. kuluttajien kannalta? 5) Millä tavalla osuuskuntien rahoituspolitiikka määräytyy ja miten julkinen veropolitiikka vaikuttaa osuuskuntien allokatiopäätöksiin.

Raija Volkin tutkimus käsittelee näitä kysymyksiä. Työssä on kuusi lukua. Johdantoluku ja luku II käsittelevät kahta ensiksi mainittua kysymystä. Niissä pohditaan osuuskuntia institutionaalisen taloustieteen näkökulmasta. Residuaalioikeuksien epälikvidiys ja osuuskunnan valvontaongelmat sekä sisäänrakennetut kannustinjärjestelmät ovat keskeisiä näiden jaksojen teemoja. Volk pyrkii erityisesti identifioimaan osuuskuntien ja osakeyhtiöiden välisiä eroja. Hän käy myös pohdistaa osuuskunnan "tavoitefunktioista".

Luvussa III mallinnetaan suljetun ja avoimen jalostusosuuskunnan tuotanto- ja hinnoittelupäätökset. Ensin karakterisoidaan suljetun osuuskunnan tasapaino. Volk osoittaa, että raaka-aineen määrän ja hinnan ollessa

funktionaalisesti riippumattomia allokatiopäätökset raaka-aineen hintaa maksimoivassa osuuskunnassa ja voittoa maksimoivassa osakeyhtiössä ovat identtiset. Jos sen sijaan jäsenistöllä on monopolivoimaa raaka-aineen hinnoittelussa, osuuskunta käyttää vähemmän raaka-ainetta ja tuottaa vähemmän kuin kilpailullisilla markkinoilla toimiva osakeyhtiö. Näin allokatio suljetun osuuskunnan kautta johtaa hyvinvointitappioihin. Avoimen osuuskunnan tapauksessa nämä hyvinvointitappiot eliminoituvat.

Arvioni luvusta III on pääsääntöisesti myönteinen. Joitain heikkouksia siinä kuitenkin on. Esim. negatiivisen tarjontakäyrän käsite on harhaanjohtava: osuuskunta on monopolisti, joka ei ole hinnanottaja. Pidän myös epäonnistuneena jaksoa, jossa käsitellään pääoman tuottoasteen säännöstelyä. Työssä olisi pitänyt erotella reaali-pääoman tuottoaste ja oman pääoman tuottoaste. Tällöin olisi havaittu, että säännöstelytavoite ei voi koskea reaali-pääoman tuottoastetta, joka on täysin eksogeeninen ja kilpailullinen.

Luvun IV tehtävänä on johtaa osuuskunnan jäsenen mikroteoria sekä esittää jäsenten ja osuuskunnan välisen tasapainon määräytyminen. Tämä jakso on itsenäinen suoritus, joka on tutkimukselle selkeää meriittiä. Jakson keskeisen tuloksen mukaan syntyy raaka-aineen ylitarjontaa osuuskunnan jäsenten pelatessa Nash-strategiaa ja osuuskunnan toimiessa teknisenä yksikkönä ilman itsenäistä tavoitetta. Tuloksen intuitio on siinä, että yksityinen jäsen ei ota huomioon sitä ulkoisvaikutusta, jonka hänen raaka-ainepäätöksensä toisten jäsenten tuotolle aiheuttaa. Luvussa käsitellään myös tuloksenjakotapoja. Osoittautuu, että on vaikeaa löytää tuloksenjakotapa, joka toteuttaisi osuuskunnan haluaman raaka-aineen tarjonnan.

Luvussa V nostetaan esiin kysymys osuuskuntaan sitoutuvasta pääomasta ja pääomakustannuksesta. Osuuskunnan rahoitus ja voitontakotavat poikkeavat osakeyhtiön tapauksesta aika tavalla. Myös tuoton verotuksessa on selkeitä eroja. Tutkimuksessa käydään huolellisesti lävitse nämä eroavuudet ja niiden merkitys osuuskunnan pääomakustannusten määräytymisen kannalta. Osuuskunnan jäsenten ns. aikahorisonttiongelma ratkaistaan tyylikkäästi ns. Cass-Yaari-Blanchard mallin avulla.

On mielenkiintoista, että aikahorisonttiongelma saa aikaan tietyn preemion diskonttokorkoon. Tämä viittaa ali-investointimahdollisuuteen. Tämä havainto ei kuitenkaan ole riittävä selittämään pääoman merkittävämpää keskittymistä osakeyhtiömuotoiseen yrityssektoriin: jälkimmäisessä investointien tuottovaatimusta nostaa pääomavoittovero, joka osuuskuntamuotoisen yrityksen jäsenten osalta puuttuu.

Tässä jaksossa olisi mielestäni ollut syytä tähdentää, että epätäydellisten markkinoiden oletta-
mus rajoittuu osuuspääomaan, jota pidetään epälikvidinä. Käytetty nykyarvo-

kriteeri sen sijaan edellyttää täydellisiä luottomarkkinoita.

Muutoin teoreettista työtä täydentävät luvussa V raportoidut ekonometriset investointimalit. Ne estimoidaan poolatusta poikkileikkaus- ja aikasarja-aineistosta ns. Kmentan menetelmällä.

Raija Volkin tutkimus on laatuaan Suomessa ensimmäinen, jossa modernein talusteoreettisin välinein analysoidaan osuuskuntamuotoisia yritysorganisaatioita. Työ voidaan siten nähdä osana institutionaalista taloustiedettä. Monipuolisuudessaan se on myös synteettinen. Samalla työssä on johdettu itsenäisesti omia analyyttisiä tuloksia. Erityisesti työ kontribuoi seuraavilla alueilla: 1) avoimen ja suljetun osuuskunnan hyvinvointivaikutukset 2) osuuskunnan jäsenten tarjontapäätökset 3) osuuskunnan rahoitus, verotus ja pääomakustannukset. Olisi toivottavaa, että tutkija jatkjalostaisi näitä teemoja englanninkielisiksi artikkeleiksi.

Vesa Kannianen